

nr. 5 OKTOBER 2020 86. ÅRGANG

ORGANIST

bladet

TEMA: DEMENS

KIRKE, MUSIK OG SANG MED DEMENSRAMTE

GUDSTJENESTE PÅ PLEJEHJEMMET

GENERALFORSAMLING OG ÅRSKURSUS

HJÆLP VED FYSISK OG PSYKISK SYGDOM

DOKS

DANSK ORGANIST OG KANTOR SAMFUND

Dansk Organist og Kantor Samfund DOKS

Vesterbrogade 57, 1. th. - DK-1620 København V
Tlf. 33 79 16 85 (tr. 10-13)
doks@doks.dk - www.doks.dk
Sekretariatsleder: **Bjorn Arberg**
Mobil 21 47 04 30 (træffes ikke fredag)
Sekretær: **Lene Arberg**

Bestyrelse DOKS

Karin Schmidt Andersen formand
Hendriksholm Kirke
Vesterbrogade 57, 1. th. DK-1620 København V
ksa@doks.dk
Tlf. 21 28 00 72

Poul Skjølstrup Larsen næstformand
Løgumkloster Kirke
skjølstrup@doks.dk
Tlf. 40 68 21 44

Philip Schmidt-Madsen kasserer
Sct. Matthæus Kirke
phsc@vesterbrosogn.dk
Tlf. 30 33 89 70

Bente Hogrefe Nielsen
Sjællands Kirkemusikskole
bente.hogrefe@mail.dk
Tlf. 29 67 13 01 - 46 96 46 92

Peter Bjerregaard
Godthaabskirken
pb@godthaabskirken.dk
Tlf. 26 36 87 61

Christina Beltoft Mortensen
Norre Tranders Kirke
beltoftchristina@gmail.com
Tlf. 98 14 91 73 - 61 71 91 73

Anders Gaden
Helligåndskirken, Aarhus
anders@helligandskirken.dk
Tlf. 51 35 63 88

Akademikernes A-kasse

Vester Farimagsgade 13 - 1606 København V
Tlf. 33 95 03 95 - www.aka.dk

Organistbladet DOKS

Mikael Garnæs ansvarshavende redaktør
Tysk-fransk reformert Kirke
organistbladet@doks.dk - Tlf. 41 26 63 31
Abonnement: årligt kr. 600
Annoncer sendes til annoncer@doks.dk
Annoncepriser: Kontakt redaktør eller www.doks.dk
Deadline for redaktionelt stof til næste nummer: 1. november
Deadline for annonce-materiale: 1. november
Grafisk arbejde: spotON og RiisGraphic
Tryk: Litotryk A/S
Forsidegrafik: Helle Rii

INTROITUS Af Mikael Garnæs

Årskursus i København

Fredag den 4. september holdt DOKS mini-årskursus i København, og som Jane Laut beretter i sin reportage, blev det en fin dag. På grund af pandemien var formatet reduceret, men det indeholdt alle de elementer, et årskursus skal rumme: gudstjeneste, foredrag, generalforsamling, koncert, middag og ikke mindst kollegialt samvær.

Med alle de uafklarede problemer vedrørende korsang in mente var det godt at opleve, at det også med corona-afstand kunne lade sig gøre at levere fuldtonende salmesang ved musikandagten.

På generalforsamlingen trådte Klaus Viggo Jensen ud af bestyrelsen efter syv år, og Anders Gaden blev valgt som nyt bestyrelsesmedlem. De har begge ordet i dette nummer.

Bestyrelsens skriftlige og mundtlige beretning samt referatet fra generalforsamlingen kan findes på DOKS' hjemmeside. Sognepræst Erik Høegh-Andersens refleksion over Bachs musik og gudstjenesten, som blev holdt ved musikandagten i Reformert Kirke, kan findes på medlemsiden supplementsartikler.

Månedens tema er musik og sang med demensramte. Mennesker der er ramt af demens, mister mange af hjernens funktioner. Men centrene for musik, sang og poesi er noget af det der bevares længst ind i et demensforløb, så musikere burde have bedre forudsætninger end så mange andre for at arbejde med kontakt og kommunikation med denne voksende gruppe i samfundet. Man skulle synes, at det var en diakonisk opgave der lå til folkekirken, og ikke mindst at der blandt de musikalske medarbejdere, der har de musikalske ressourcer, vil være et ønske om at opkvalificere sig til arbejdet.

Hugo Jensen, DOKS'er og cand.mag. i musikterapi, har forsket i salmesang med demensramte i teori og praksis, og i sin artikel præsenterer han begreber, grundforståelser og teoretiske modeller fra musikterapiet, som kan bruges når man skal planlægge og gennemføre demensvenlige gudstjenester. Det indebærer, at man ikke alene tænker gudstjenestemusik i de klassiske teologiske og musikalske termer, men også gør sig tanker om hvad musikken kan bidrage med i terapeutisk forstand - skabe kontakt, fælles opmærksomhed, vække minder og skabe glæde.

Hvordan det kan gøres i praksis, giver Jannik Larsen og Lis Withøft, hhv. organist og sognepræst i Nygårdskirken i Brøndbyøster, et eksempel på. Nygårdskirken har igennem mange år arbejdet med ældresang som et tilbud til demensramte. Det er sket i samarbejde med kommunens plejehjem. De fortæller om deres koncept og de erfaringer der ligger bag. Som en yderligere gevinst har erfaringerne med ældresang også haft gavnlig indflydelse på tilrettelæggelsen af plejehjemsgudstjenesterne.

IND- HOLD

4-5
MINI-ÅRSKURSUS
I KØBENHAVN

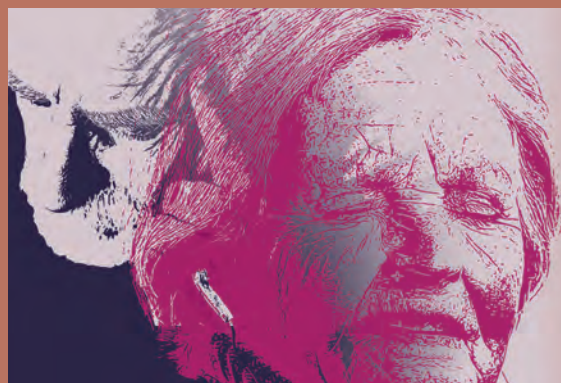
PFA

6

PFA TILBYDER HJÆLP TIL
DOKS-MEDLEMMER

12-13
REGISTERTAVLEN

tema:
demens

8-11
KIRKE, MUSIK
OG SANG

16-19
ÆLDRESANG

14
ANMELDELSE
HYBRID

21
KLUMME:
"MIT LIVS
SOUNDTRACK"

22
NYT FRA
BESTYRELSEN
NYT MEDLEM
I BESTYRELSEN

23
MUSIK TIL GUDSTJENESTEN
20. SØNDAG EFTER
TRINITATIS,
2. TEKSTRÆKKE

24
DOKS'EN UD AF BOKSEN
TINA
CHRISTIANSEN

Morgenandagt i Reformert Kirke.

Liturg og prædikant: Erik Høegh-Andersen

Ved orglet: Sven-Ingvart Mikkelsen

Af Jane Laut

Jesper Meisner,
chefkonsulent
i Akademikerne

Generalforsamlingens
dirigent var Hanne Gram,
faglig sekretær for 3F

Mini-årskursus i København

DOKS er en faglig forening og en fagforening. Dagens program spejlede begge dele.

Vi begyndte med en musikandagt i Reformert Kirke i Gothersgade. Reformert Kirke står som symbolum på et af Danmarks grundlovssikrede adelsmærker, trofrihed. Allerede fra 1689 deltes bygningen mellem de tysk-nederlandske og franske menigheder i København. Nu holder tillige koreanske og ghanesiske menigheder gudstjeneste her. Embedet som organist ved kirken beklædes af Organistbladets redaktør Mikael Garnæs.

Hov, den vender forkert... det rektangulære rum er på tværs og ikke på langs, som vi er vant til det i vore katolske/lutherske bygninger. Det allerførste der fanger øjet, når man træder ind, er prædikestolen, som er placeret på kirkens lange side. Lige nedenfor står et bord og en læsepult, hvorfra sognepræst Erik Høegh-Andersen taler. På pulpituret til højre ses orglet, bygget af Daniel Köhne i 1878. Orglet er på 20 stemmer og dermed det største bevarede orgel fra Köhnes værksted. På bænken sidder professor Sven-Ingvart Mikkelsen.

Rammen om andagten er Joh. Seb. Bachs *Præludium og Fuga i c-mol, BWV 546*.

EH-A beskrev værket som et åndeligt tempel, og kobledede Bachs musik til Grundtvigs "Byg dit tempel i vort bryst". Han talte om musikken som erkendelsesvej, og om musikken som den kunstart, som evner at bane vejen til Guds nærvær. Denne forståelse af musikkens væsen faldt i god jord i forsamlingen. Tesen kunne ellers nok give anledning til diskussion, især mellem teologer, men de var der jo ikke. I øvrigt modsvarede Høegh-Andersens foredragsmåde den reformerte forståelse af rummet som "høresal".

Et højdepunkt på dagen blev for mig de to salmer *Kom, Gud Faders Ånd fuldgod* på den førreformatoriske hymnelodi samt *Hyggelig, rolig* på Gethers melodi. Forsamlingen sang stort og fuldtone, animeret af salmeledsagelse af klasse og format. En stjernestund, hvor man føler stolthed over sit fag. Det klangligt varierede salmespil præsenterede Köhne-orglet på fornemste vis. De fransk-klingende rørstemmer vidner om Köhnes studier hos Cavallé-Coll. Men der er samtidig en "sølvklang" i diskanten, som giver mindelser til Bachs orgelbygger Gottfried Silbermann.

Kirkens organist i 1930'erne var Finn Viderrø, som havde mange planer om ændringer af orglet. De fleste blev heldigvis ikke til

noget. Restaurering og rekonstruktion af orglet har været i gang i nogle år. Viderrø fik blandt andet udsiftet to strygestemmer. Den ene, Salicional 8', klinger igen. Turen er nu kommet til Fugara 8', en kopi fra orglet i Saksøbing.

De følgende tre punkter fandt sted i Bethesda.

Først var der oplæg ved Jesper Meisner, chefkonsulent i Akademikerne. Han indledte med "Vi arbejder for det dygtigste Danmark". Det skal være attraktivt at blive dygtigere. Det skal der skabes rammer for og det er dét, der overordnet arbejdes for. Den nuværende regering har fået overenskomstforhandlingskompetencen fra Finansministeriet til Skatteministeriet. Det anså han for at være en fordel, men forhandlingsstrukturen er yderst kompliceret. Derefter fulgte "bjørnetime" ved sekretariatsleder Bjørn Arberg og generalforsamling, hvor formand Karin Schmidt Andersen fremlagde bestyrelsens beretning. Hvad indholdet af disse to programpunkter angår, henvises til www.doks.dk.

Så vandrer vi i det dejligste sensommervejrtil Rundetårn. Vi skal møde superlige: Trinitatis Kirkes Kor, Philip Schmidt-Madsen, orgel, samt kirkens organist Søren Christian Vestergaard, orgel og direktion.

Bestyrelsen i DOKS 2020:
Christina Beltoft Mortensen,
Anders Gaden,
Poul Skjølstrup Larsen,
Philip Schmidt-Madsen,
Bente Hogrefe Nielsen,
formand Karin Schmidt Andersen,
Peter Bjerregaard

Sandwiches i solskinnet foran Reformert Kirke

Medlemsmøde og generalforsamling i Bethesda

Kaffepause under generalforsamlingen

"Bjørnetime" ved sekretariatsleder Bjørn Arberg

Poul Skjølstrup Larsen overrakte bestyrelsens tak til det afgående bestyrelsesmedlem Klaus Viggo Jensen

Koncert i Trinitatis Kirke
Søren Chr. Vestergaard og sangere

SCV indledte med 4 dansesatser af Michael Prætorius. Her fik vi det sjældne italienske barokorgel stemt i middeltone at høre. Med trommehvirvel. Tænk, at vi har sådan et værk i Danmark, og dertil en der forstår at spille det!

Efter orgel- og vokalværker af Frescobaldi, Weckmann og Schütz fulgte koncertens hovedværk, *Berlinermesse*.

Arvo Pärts *Berlinermesse* blev opført første gang for 30 år siden i Berlin i dagene mellem murens fald og Tysklands genforening. Værket er skrevet for kor og orgel. Da messen oprindelig var skrevet til pinsedag, indeholder den foruden de 5 ordinariussled tillige pinsesekvensen *Veni sancte spiritus* samt to *Alleluia*-vers.

Dertil læste sognepræst Anne Edmond Pedersen 5 digte af Ole Sarvig mellem satserne.

Pärt anvender et kompositionsprincip, som han kalder Tintinnabuli. Det betyder små klokker. Pärt ønsker at bryde frem til enkelheden, og derfor anvender han en uhyre enkel teknik, som tager udgangspunkt i den rene treklang i kombination med den diatoniske skala. Denne insisteren på ultimativ enkelhed har fået samtidige komponister til at betragte Pärt på samme måde som Brahms betragtede nogle af sine komponistantipoder: Han er svindler. Han har ikke selv fundet på noget. Pärt har lukreret på tidens hang til middelaldermystifystisk røgtelse.

Lakmusproven er vel, om Pärt klarer at få indholdet til at stå tydeligt. Jeg synes JA. Ofte bliver Credo-satsen anstrengende at komme igennem. Der er så meget tekst, der skal afvikles. Ofte tænker man, at komponisten har haft svært ved at finde en

god form. Pärt lader ordene surfe vægtløst afsted på en gentagen melodiflos el på en måde, så man glæder sig til næste bølge og er helt ked af det, da satsen er slut.

Sangerne er teknisk overlegne og administrerer sågar nuancer i tertsernes størrelse. Vekselvirkningen mellem Philip Schmidt-Madsens spil fra det store Marcussen-orgel og korets sang virkede helt igennem selvfølgelig. Søren Christian kunne jeg ikke se derfra hvor jeg sad, men han må have givet klare dirigentbeskeder. Det var alt sammen til UG med kryds og slange. Til sidst spiste familien DOKS på Restaurant SULT. Delicatissimo!

Tak til bestyrelsen for en fin ag!

Pas på dig selv

PFA tilbyder hjælp til DOKS-medlemmer

Dit fysiske og psykiske velbefindende er af ørende for, at du kan passe dit arbejde. DOKS' samarbejde med pensionselskabet PFA indebærer en service for medlemmerne om støtte til afhjælpning af problemer inden de bliver permanente. Hvis du har PFA Helbredssikring som en del af din pensionsordning, kan du tage PFA med på råd, hvis du har mistanke om, at du har en arbejdsrelateret skade – det kan f.eks. være tinnitus, nedsat hørelse eller præstationsangst. Gennem din pensionsordning har du adgang til Sundhedslinjen, hvor du kan ringe anonymt og få vejledning om fysiske og psykiske problemer. Du kan ringe til PFA Sundhedslinje på 70 26 99 70.

Med en henvisning fra egen læge kan du også bruge PFA Helbredssikring. Forsikringen kan hjælpe med udredning, henvisninger til specialister og eventuelle behandlinger. Du kan læse mere om, hvordan PFA Helbredssikring dækker på pfa.dk.

Faktaboks

Erhvervspsykolog og stresseksperter Pernille Rasmussen om præstationsangst:

Kend tegnene på præstationsangst

Hvis du frygter, at du lider af præstationsangst, skal du være opmærksom på følgende tegn:

Fysiske tegn

De fysiske tegn minder meget om tegnene på stress. Vær opmærksom på hjertebanken, ansænderhed, trykken for brystet, overfladisk vejtrækning og søvnproblemer.

Psykiske tegn

Du bekymrer dig om, hvad andre tænker om dig. Du kan føle dig eksponeret, og du er overdrevent bekymret om dine egne evner og præstationer. Dine tanker kredser konstant om den enkelte situation og frygten er ude af proportioner i forhold til den reelle situation.

Hjælp dig selv med enkle øvelser

Råd nr. 1: Tal med nogen om din nervøsitet og angst

Tal med en eller flere om din nervøsitet og angst. Det skal være en du har tillid til og er tryk ved. Måske har personen selv erfaringer med nervøsitet og kan støtte dig og give gode fi.

Råd nr. 2: Lær at styre dine tanker, så de ikke styrer dig

Forestil dig dine tanker er skyer, du bare kan lade passere, hvis du ikke bryder dig om dem. Det kræver træning, men kan være en god hjælp i dagligdagen.

Råd nr. 3: Husk at trække vejret helt ned i maven

Jo dybere du trækker vejret, jo mere ilt får dine celler, og jo bedre virker kroppen og hjernens funktioner. Prøv at tage ti dybe og rolige vejtrækninger, hvor du giver åndedrættet tid og opmærksomhed.

Faktaboks:

Hvad er tinnitus?

Tinnitus er støj i øret eller i hovedet, når der ingen anden tydelig lydkilde er til stede. Lydene er som regel beskrevet som ringende, fløjtende, væsende, summende eller brummende.

For at undgå tinnitus:

Hold pauser under øvning, så dine ører får mulighed for at hvile sig.

Undgå stress ved at få tilstrækkelig søvn, planlæg dit arbejde og husk at holde fri fra arbejdet.

Brug høreværn. DOKS har en aftale med Audiovox APS om en rabat for vores medlemmer på 15% på listepriisen for musikerhøreværn.

Der kan være tilfælde, hvor du pludselig får nedsat hørelse, men det er ofte noget forbigående. Nedsat hørelse kan også skyldes for meget ørevoks, og i det tilfælde kan du bruge en øreskylleballon, der renser dine øregange.

Hjemmesider, hvor du kan læse mere om symptomer på tinnitus, få gode råd til at undgå støjskader, og hvordan du kan få hørelsen igen med et høreapparat.

Audika.dk

Audiovox.dk

Netdoktor.dk

Sundhed.dk

Horeforeningen.dk

Regitzwillemoes.dk

GARNIER Orgelbyggeri

Frankrig - Japan

siden 1972

www.garnier-orgues.com

denmark@garnier-orgues.com

Kontakt os hvis du ønsker at se et af vore orgler på Fyn

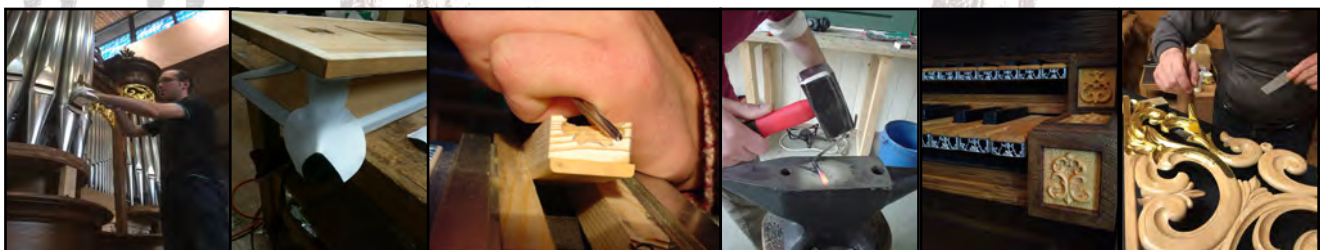

Fransk pibeorgelbyggeri etableret i 1972.

Vi designer og bygger orgler af højeste kvalitet. Alt udført i topprofessionel håndværksmæssig kvalitet.

Vi tilpasser orglet til kirkerummets æstetiske og akustiske rammer. Som de eneste orgelbyggere intonerer vi orglet på stedet, så klangen tilpasses kirkerummet.

Denne tilgang gør vores orgler helt unikke.

Kirke, musik og sang med demensramte mennesker

Introduktion

Der er et øget fokus på at opkvalificere brugen af musik i det kirkelige arbejde med demensramte personer.

I 2. udgaven af bogen 'Salmesang med demensramte', der netop er udkommet på forlaget Eksistensen, har jeg skrevet et kapitel sammen med professor emeritus i musikterapi Lars Ole Bonde. Der præsenteres begreber, grundforståelser og teoretiske modeller fra musikterapifaget, som vi anser for relevante i forhold til planlægningen og udførelsen af demensvenlige andagter eller gudstjenester. Denne artikel er skrevet med udgangspunkt i og som en forkortet version af det bogkapitel. To modeller præsenteres om *Ramme, Regulering og Relation* (Ridder, 2016) og *musikkens fi e menings- og funktionsniveauer* (Bonde, 2011).

Generelt ses ved demenssygdomme en svækkelse af kognitive funktioner, som skaber vanskeligheder med hukommelse og selvregulering. Personen får svært ved at huske, koncentrere sig, planlægge, tage beslutninger, orientere sig og bearbejde sansindtryk. Det fører alt i alt til udfordringer med at kommunikere og med at fungere i sociale sammenhænge (Bonde & Ridder, 2017, s. 192). Hvad kan disse ændringer betyde for en demensramt persons muligheder for at medvirke og orientere sig i en gudstjeneste?

Normalt foregår en gudstjeneste i en vekslen mellem tale (fra præst til menighed), sang (salmer i deres helhed) og musik (præludium, evt. motet og musik under nadveren, samt postludium). Hvis præsten læser op (med øjnene rettet mod skriften), er det envejskommunikation. Hvis musikken vælges udelukkende ud fra musikers lyst, formåen og indholdet af teksterne til helldagens placering i kirkåret, så opstår der ikke nødvendigvis kontakt til demensramte kirkegængere. Kirkegængerne lytter i en stor del af tiden til talte ord eller musik, og der forekommer normalt ikke dialoger undervejs i en gudstjeneste/andagt. De forventes at tage imod, bearbejde og forholde sig til ordene og musikken. Samhandling foregår primært, når der tales i kor eller synges sammen, dvs. i fælles bøn (Fadervor), i trosbekendelsen og i salmesangen. Kompliceret liturgi, lang varighed, mange læsninger og (til tider) lange salmer – som ved en almindelig højmesse – vil for de fleste demensramte være yderst vanskeligt at være i og forholde sig til. Mange vil enten blive urolige og have svært ved at holde fokus, andre vil sikkert falde hen, måske i søvn, og glide ind i deres egen verden. Der kan altså være en række udfordringer for den demensramte i en traditionel gudstjeneste.

Musik kan være et godt redskab til skabe kontakt, fælles opmærksomhed og forbun-

Fokus og indhold

Ramme	Opmærksomhed og genkendelse. Genkendelig struktur via stabilitet og cues
Regulering	Arousalregulering. Beroligelse ved høj arousal. Stimulering ved lav arousal.
Relation	Identitetsskabelse via erindringer og fastholdelse af ressourcer

FIG.1

dethed, hvilket er nødvendige forudsætninger for at kunne kommunikere, formidle og forkynde. En bevidst brug af musik kan medvirke til, at den demensramte person føler sig tryk, rolig/vågen og som en del af et kirkeligt fællesskab. At ville skabe et inkluderende kirkerum for demensramte mennesker, uanset om det sker på et plejehjem eller i en kirke, fordrer, at personalet tager hensyn til og kompenserer for de udfordringer, sygdommen bevirker.

Ramme, Regulering og Relation

Musik kan skabe en *ramme* med struktur og genkendelighed, og det samme gør kirkens rum, liturgi og ritualer. Både musik, instrumenter og mennesker kan være markører (cues), der er med til at sætte en kirkelig kontekst. Musik anvendt til *regulering* af demensramtes arousal-niveau (dvs. graden af vågenhed og parathed) kan skabe grundlaget for at disse kan indgå i en tæt *relation*. Hanne Mette Ridder, professor i musikterapi ved Aalborg Universitet, har udviklet følgende model (3xR), hvor musikkens potentiale indkredses på en række områder og anvendt til forskellige formål.

FIG. 1

Model: Integration af tilgange vedr. musik og relation. Musikterapi og eldrehelse (Ridder, 2016, s. 143)

Musik	Formål
Musik som cueing der signalerer konteksten. Musik i en genkendelig struktur med start, forståeligt forløb og afrunding	At skabe en tryk og genkendelig ramme
Musik kan regulere gennem tempo, dynamik, klangfarve, repetition m.m.	Via et afbalanceret arousalniveau at gøre det muligt at indgå i et samvær
Musik som et socialt og kulturelt fænomen. Personlig musik med en særlig betydning anvendes. Musikoplevelsen deles med andre via validering og holding. Kommunikativ musikalitet.	At dække psykosociale behov

Af Hugo Jensen. Kirkemusikalsk diplomeksamen, DKDM (2006). Cand.mag i musikterapi, AAU (2017). Pædagogisk diplomuddannelse i psykologi med afgangsprøve om 'Kvaliteter i kirkeligt arbejde med demensramte', UCC (2016). Underviser på gerontologisk efteruddannelse for ansatte i folkekirken 2019-21

Ramme i kirkelig sammenhæng

Der bør gøres fle e overvejelser i forbindelse med musikken. Hvad skal der spilles, hvordan og hvorfor? Skal musikken være genkendelig eller ej? Det kan være komponeret (og evt. kendt) musik, en koralbearbejdelse eller en improvisation, evt. over en kendt melodi. Musikterapiprofessor Tony Wigram har skrevet en bog om klinisk improvisation (2004), hvor begrebet 'ekstemporering' præsenteres i kap. 5 (også med lydseksempler). Ekstemporering er at lave en parafrase over et tema, altså en blanding af noget genkendeligt og frit. Hvis en kendt sang eller salme spilles i sin originale form, vil nogle sikkert begynde at nynne eller synge med. (Det samme kan ofte ske ved forspil). Til en demensvenlig gudstjeneste kan det ses som en god ting ift. genkendelighed og fælles opmærksomhed. At spille eller improvisere et prælude over første salme vil hjælpe med at 'hente den frem' fra hukommelsen, så den demensramte person måske bedre kan synge eller nynne med på salmen efterfølgende. Ved præ- og postludium er musikken i forgrunden og kan kalde på deltageres fulde opmærksomhed. Under nadveren (eller uddeling af genstande til sansestimulering) skal musikken måske være i baggrunden og ikke kalde på opmærksomheden.

Tydelighed og enkelhed i musikken (på et

mikroniveau), f.eks. i struktur og tonalitet, vil gøre det lettere for deltagerne at forholde sig til musikken. Rammen skal sættes, og opmærksomheden skal samles. Det sker allerede inden prælediet, men fælles opmærksomhed, ro og nærvær kan også skabes i løbet af prælediet, hvis musikken anvendes til regulering.

Regulering

De fleste mennesker kan berolige sig selv ved at tage en dyb og rolig vejrtrækning. Måske kan det også hjælpe til at finde en tålmodighed eller overbærenhed til at rumme (containe) noget udfordrende. Derved regulerer vi os selv, måske uden at tænke over det. Vi mennesker påvirkes også hinanden gennem vores nervesystemer. Mennesker med demens svækkes ofte i deres evne til selvregulering. De skal hjælpes af andre eller noget udefra, f.eks. musik. Musik kan have en beroligende (sedativ) eller opkvikkende (stimulerende) effekt på vores arousal-niveau.

Musikken til en demensvenlig gudstjeneste skal naturligvis ikke skabe utryghed og uro på noget tidspunkt. Uforudsigelighed og pludselige skift (i f.eks. tonalitet, rytme, tempo, klangfarve eller dynamik) kan have en negativ påvirkning af deltagerne, hvis de ikke kan forstå eller forholde sig til musikken. Særligt velegnet til regulering – også i

en gudstjeneste - er musikalsk improvisation, hvor musikeren bevidst kan overveje og anvende de musikalske grundelementers betydning (Wigram, 2004). I nuet kan der vurderes, hvad der vil være passende at spille og hvordan - med henblik på regulering. Musikken kan godt have energi og intensitet, men måske er det godt, hvis den begynder mere blidt og også lander i en ro til sidst. Det vil med andre ord sige en nænsom regulering eller kurve op i arousal og ned igen. Tilsvarende kan der indtænkes, hvordan en hel tjeneste på et overordnet plan kan sluttes eller landes i low-arousal ved at spille eller synge rolig musik til sidst.

Relation

I den sidste kategori af 3 x R-modellen er sigtet eller formålet under Relation at dække psykosociale behov, der af demensforsker Tom Kitwood (1997) blev beskrevet som Tilknytning, Trøst, Identitet, Beskæftigelse og Inklusion, som alle fem samles

Niveau	Musikforståelse
1. fysiologisk	Musik som lyd
2. syntaktisk	Musik som sprog med betydning
3. semantisk	Musik som sprog med mening
4. pragmatisk	Musik som interaktion

FIG.2

i et grundlæggende behov for Kærlighed (Ridder, 2014, s. 315-316). Nogle teologer forholder sig kritisk til Kitwoods teori om personcenteret omsorg. Kristendommen har et andet sigte. Dog kan meget siges at være fælles, f.eks. ønsket om at give trøst og kærlighed til medmennesker.

Musikkens fire menings- og funktionsniveauer

Det er tid til at præsentere den anden teoretiske model, der indkredser forskellige betydningslag i musik. Den norske professor i musikterapi Even Ruud har beskrevet fire menings- og funktionsniveauer, og Lars Ole Bonde (2011) har gengivet og udfoldet modellen i bogen *Musik og menneske*.

FIG. 2

Model af Even Ruud gengivet af Lars Ole Bonde (2011) *Musik og menneske*. Uddybning af denne model er der ikke plads til i denne artikel, men kan læses i den seneste udgave af bogen *Salmesang for demensramte*.

Kommunikativ musikalitet og vitalitetsdynamik

Foruden begreberne *ramme, regulering og relation*, så indgår flere centrale begreber fra musikterapiet i den første kompetenceprofil for præster, der arbejder med demensramte¹⁾, bl.a. *kommunikativ musikalitet*

og *vitalitetsdynamik*. Når vi kommunikerer, så er ikke bare ord og kropssprog afgørende, men også det, som vi udtrykker med toneleje, tempo og timing. *Kommunikativ musikalitet* bruges om det samlede udtryk af stemmelyde og kropsbevægelser. Begrebet er opstået gennem forskning i kommunikationen mellem spædbørn og omsorgspersoner, dvs. som viden om den førsproglige måde at være i dialog på gennem lyde og gestik (Malloch & Trevarthen, 2009). *Vitalitetsdynamik* handler om, hvordan en gestalt - en perception og oplevelse af en helhed - vokser og folder sig ud med og i bevægelse, kraft, tid, rum og intention (Stern, 2010). Oplevelsen af vitalitet er grundlæggende kropslig og nonverbal - igen handler det ikke om, *hvad* der kommunikeres, men om *hvordan* det/der kommunikeres (Bonde, 2014, s. 162). For demensramte kan måden, en handling udføres på, have større betydning end selve handlingen (Nors et al., 2009, s. 28). Derfor er det ikke nok, at der i planlægningen af en demensvenlig gudstjeneste sættes en ramme (liturgi) og vælges et indhold (salmer, læsning(er) og musik). Mindst lige så vigtigt er, at både præster og organister overvejer, hvordan tjenesten kan udføres på en demensvenlig måde (tempo, overgange mm.).

Sammenfatning

Musik kan indgå på et makroniveau i en

kirkelig handling, som liturgiske led, der er strukturbærende og rammesættende. Men musikken kan også - og på samme tid - være kirkelig(e) (sam)handling(er). At skabe en demensvenlig og inkluderende kirke kan kræve ændringer på både makro- og mikroniveau. Liturgien må tilpasses til målgruppen. En svært demensramt person, der måske ikke kan holde en salmebog, læse eller huske en lang salme, kan måske alligevel inkluderes i fællessangen, hvis et første vers af en kendt salme eller sang gentages - eller hvis der vælges salmer med få, kendte vers. Improvisation kan bruges mere bevidst til at skabe overgange mellem liturgiske led.

I kirkelig sammenhæng er der på diakonissestiftelsen udviklet e-læringsværktøjet *'Eksistens med demens'* til sognekirker og plejehjem²⁾, hvor tre praksisformer fremhæves: 1) *sanselighed* (dufte, føle, musik), 2) *reminiscens* (genkalde minder) og 3) *personligt nærvær* (tid til den enkelte). Ikke alene musik kan anvendes bevidst som et relationelt virkemiddel ift. at skabe kontakt, fælles opmærksomhed, vække minder og skabe glæde. Sæbebobler, blomster, sten, bær, frugt og andet kan evt. tillægges en teologisk betydning, og demensramte kan nyde en sansestimulering ved at se, dufte, mærke, smage eller bevæge sig. En del af det fra babysalmesang kendte elementer kan derfor indgå med henblik på at styrke den

Fokus	Musikkens mulige virkning - identitetsperspektivet
Lydens og musikkens fysiske og psyko-fysiologiske egenskaber	Lydens/musikkens virkning på kroppen: 'Denne musik føles helt rigtig'. 'Jeg får lyst til at danse'. 'Jeg mærker vibrationerne' Vitalitetsformer: Dynamiske oplevelser af 'at føle sig levende'
Musikalsk syntaks og betydningsdannelse	Musikken 'taler til mig' i sin særlige syntaks. Æstetiske oplevelser af sammenhæng, balance, kontrast, struktur og stil.
Musikalsk semantik og meningsgskabelse	Musikken 'taler til mig' på et eksistentielt og evt. åndeligt plan: oplevelsen af relevans, formål, budskab
Musicering	Musikken bliver til i en social proces: leg, samvær, ritualer, performance, frirum, fællesskab, "kommunikativ musikalitet"

umiddelbart sanselige del af en demensvenlig gudstjeneste.

I praksis kan det være vanskeligt at skabe kirke, hvor der både deltager demensramte personer og mennesker, som ikke er kognitivt svækkede. Forskellige demenssygdomme påvirker på forskellig vis personer, som i sig selv er forskellige. Det kirkelige personale er også forskellige mennesker med egne holdninger til, hvad kirke og kirkemusik bør og kan være. Ændringer og justeringer ift. en almindelig andagt eller gudstjeneste må foretages ud fra konteksten og deltagerne. Musikken kan have teologisk og æstetisk betydning, men dens funktionalitet kan også være vigtig og værdifuld. Det ene behøver ikke udelukke det andet.

Fremtiden

I 2019 startede en toårig gerontologisk efteruddannelse - *Demens, alder og palliation* - for ansatte i folkekirken i et samarbejde mellem FUV og kirkemusikskolerne, hvor jeg underviser med præsten Jeppe Carsce Nissen på fire ud af fem moduler. Desværre har ganske få organister meldt sig til forløbet. Organisternes indsats er af afgørende betydning i arbejdet med ældre, der har fået svært ved at forstå det talte ord. Der eksisterer meget forskning i brugen af musik og musikterapi i demensomsorgen³⁾. Viden, færdigheder og kompetencer fra musik-

terapiens praksisfelt kan give inspiration og læring til organister og andre ansatte i kirken.

Kirkemusik er meget mere end ledsagelsen af salmesang, præludium og postludium. Det er også et redskab, der bør bruges med omtanke, ift. at regulere og forbedre kontakt og kommunikation, og dermed skabe muligheder for samhandling med demensramte personer. En bevidst og målrettet brug af sang og musik vil optimere mulighederne for at inkludere denne voksende befolkningsgruppe i det kirkelige fællesskab.

"Forkynd evangeliet. Brug ord om nødvendigt."

- Frans af Assisi

¹⁾ Kompetenceprofilen er uarbejdet af Jeppe Carsce Nissen. Den er sendt til godkendelse i PRIS (Præster i sundhedssektoren) i november 2020 og kommer til at ligge på præsteforeningens hjemmeside.

²⁾ <https://www.diakonisstiftelsen.dk/eksistens-med-demens/>

³⁾ CEDOMUS (Center for dokumentation og forskning i musikterapi) https://www.musikterapi.aau.dk/cedomus/neuro-kognitive_forstyrrelser/demens/

Litteratur

Bonde, L.O. (2011). Musik og menneske. Introduktion til Musikpsykologi. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Bonde, L. O. (Red.). (2014). Musikterapi: teori, uddannelse, praksis, forskning: en håndbog om musikterapi i Danmark. Klim.

Kitwood, T. M. (1997). Dementia reconsidered: The person comes first. Open university press.

Malloch, S., & Trevarthen, C. (2009). (red.) Communicative musicality: Exploring the basis of human companionship. Oxford: Oxford University Press.

Nors, A., Ottesen, A. M., & Weberskov, B. (2009). Demens – den anden frekvens: Inspiration for pårørende (1. udgave). Kbh.: Fæno Lighthouse Projects.

Ridder, H. M. O. (2014). Musikterapi med personer med demens. I Musikterapi: Teori-Uddannelse-Praksis-Forskning (s. 314-330). Klim.

Ridder, H.M.O. (2016). Musikterapi i en psykosocial demensomsorg i plejebolig. I B. Stige & H.M.O. Ridder (eds.). Musikterapi og Eldrehelse, s. 133-144. Oslo: Universitetsforlaget.

Stern, D. N. (2010). Vitalitetsformer: Dynamiske oplevelser i psykologi, kunst, psykoterapi og udvikling. Hans Reitzel.

Wigram, T. (2004). Improvisation: Methods and techniques for music therapy clinicians, educators, and students. Jessica Kingsley Publishers.

DET KONGELIGE DANSKE MUSIKKONSERVATORIUM

På DKDM har vi netop budt velkommen til syv nye orgelstuderende, og vi ser frem til et studieår, som forhåbentlig kan afvikles uden alt for mange restriktioner. Vi tager naturligvis alle de forholdsregler, som myndighederne foreskriver, men det meste af undervisningen – og frem for alt orgelundervisningen – kan nu igen afvikles med fysisk tilstedeværelse. Vi har lært meget af den påtvungne online-undervisning, og mange af de indvundne erfaringer tager vi med fremover, men vi har også erfaret, at den optimale orgelundervisning foregår som direkte og nærværende undervisning.

Sven-Ingvart Mikkelsen, professor og faggruppelæder

Copenhagen Baroque Festival

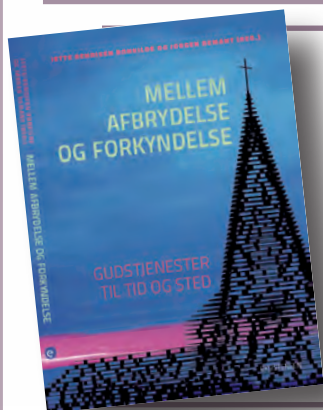
Festivalen flytter efter ti år på Frederiksberg til indre by og finder sted **14.-18. oktober** i Trinitatis Kirke, Rundetårn, Rosenborg Slot og Admiral Gjeddes Gård. Danske og udenlandske musikere og sangere opfører bl.a. programmer med overskrifterne "Mr. Handel and London", "Purcell's Dido & Aeneas", "The Enlightened Violin" med violinisten Pawel Zalejski, "The Enchanting Psalterion" med Komalé Akapko og "The Magic Flute" med Joachim Becerra Thomsen, fløjte copenhagenbaroquefestival.dk

Departementschef Christian Dons Christensen, organist Lars Sømod, Mads Bille, Bestyrelsesmedlem af Herning Kirkes Drengekor Karen Bunk, salmedigter Lisbeth Smedegaard Andersen

MADS BILLE OG HERNING KIRKES DRENGEKOR MODTAGER KIRKEMINISTER METTE MADSENS LEGAT

Ved en reception i Kirkeministeriets have blev Kirkeminister Mette Madsens legat **den 20. august** uddelt til Herning Kirkes tidligere organist Mads Bille og Herning Kirkes Drengekor. Begge prismodtagerne modtog 75.000 kr. Legatet er et hæderslegat, der uddeles til kirkens musikke medarbejdere: Salmedigtere, komponister og musikere. Det kan ikke søges, men uddeles af en komite på tre medlemmer. Komitéen havde bedt den nyudnævnte domkantor i København Carsten Seyer-Hansen at motivere uddelingen. Han sagde "Som organist ved Herning Kirke og leder af Herning Kirkes Drengekor har Mads Bille gjort arbejdet med kor og sang til en stærk kulturel markør, først og fremmest i byen Herning og siden over hele landet som inspirator og kunstnerisk initiativtager til Sangens Hus, Sangkraftcentre og meget mere. Det kunstneriske hæderslegat tildeles Mads Bille for det store arbejde, den kollegiale inspiration og den kærlighed til kirkens musik han har videregivet til generationer af børn og unge." Karen Bunk modtog prisen på vegne af Herning Kirkes Drengekor.

BOG OG STUDIEDAGE OM NYE GUDSTJENESTEFORMER

"Mellem afbrydelse og forkyndelse – gudstjenester til tid og sted" er titlen på en ny bog fra forlaget Eksistensen, redigeret af ekstern lektor på Aarhus Universitet Jette Bendixen Ronkilde og sognepræst i Kgs. Lyngby Jørgen Demant, om 'andre gudstjenester', altså alle de gudstjenester som ligger uden for højmessens. "Den nye mangfoldighed af andre gudstjenester, der eksisterer side om side med højmesserne, vidner om et stærkt fokus på at gudstjenesteformerne skal afspejle at samfundet også er mangfoldigt – og derfor skal der nye gudstjenester til for at møde mennesker, der ikke ellers ville vælge at deltage i højmesser". I forbindelse med bogudgivelsen afholdes der studiedage i Skt. Markus Kirke, Aarhus, d.

19. november kl. 10-14 og i Vartov, København, d. **23. november kl. 10-14**

Bogen kan købes på dagen, og tilmelding til de to studiedage foregår via FKUV's hjemmeside

Sara Indrio ny formand i Dansk Artistforbund

En af DOKS' samarbejdspartnere, Dansk Artistforbund, valgte på generalforsamlingen den 24. august Sara Indrio som ny formand. Hun er uddannet fra Rytmask Musikkonservatorium som percussionist og har en overbygningsuddannelse i journalistik. Hun vil arbejde for at styrke kunstneres arbejdsforhold og position i samfundet. "Jeg har en tro på, at vi kan få noget gennem politisk dialog og samarbejde. Der er kulturelle og strukturelle forhindringer, som gør det svært at udfolde et arbejdsliv med adgang til helt basale ting som barsel, kollektive pensionsordninger og et lønniveau, som matcher den høje specialiseringsgrad eller timerne bag."

REFERAT FRA DOKS' GENERALFORSAMLING

Bestyrelsens skriftlige og mundtlige beretning samt referatet fra generalforsamlingen kan findes på DOKS' hjemmeside.

Wadden Sea International Organ Competition aflyst

Den 2. udgave af orgelkonkurrencen, der skulle have fundet sted i Ribe og Esbjerg fra **15.-23. januar 2021**, har måttet aflyses på grund af COVID-19-situationen.

Erik Høegh-Andersens refleksion fra årskurset

Sognepræst Erik Høegh-Andersens refleksion over Bachs musik og gudstjenesten, som blev holdt ved musikandagten i Reformert Kirke under årskurset, kan findes på

www.doks.dk/medlemmer/medlemsinformation/rettelser

Copenhagen International Organ Festival

Den **4. – 8. november 2020** afholdes Copenhagen International Organ Festival for fjerde gang. Festivalen organiseres af Det Kongelige Danske Musikkonservatorium i samarbejde med Det Danske Orgelselskab, københavnske kirker, Orgelklubben og en række andre partnere.

DKDM's tre tidligere orgelprofessorer Bine Bryndorf, Hans Davidsson og Hans Fagius markerer genindvielsen af det store Marcussen-orgel, som netop har gennemgået en større renovering. Herefter følger morgenkoncerter med Vierne, masterclass, studiekoncert, fyraftenskoncerter med "dagens transskription" og "dagens uropførelse", større aftenkoncerter med orglet i samspil samt "late night organ" med orgel og crossover. Finalekoncert med DKDM's nuværende orgelprofessorer Monica Melcova og Sven-Ingvart Mikkelsen. I alt ca. 20 koncerter i DKDM's koncertsal og orgelsale samt i en række københavnske kirker med konservatoriets egne lærere og studerende samt en række prominente gæster, heriblandt undervisere fra omkringliggende konservatorier: Anders Johnsson, Malmø, Ulrik Spang-Hanssen, Aarhus, Mikkel Andreassen, Esbjerg, Karin Nelson, Göteborg, Wolfgang Zerer, Hamburg og Jacob Anderskov, Rytmask Musikkonservatorium.

www.dkdm.dk/ciof

DET JYSKE MUSIKKONSERVATORIUM

DJM's kirkemusikalske faggruppe går et aktivt efterår i møde. I øjeblikket arbejder vi hårdt på at få afviklet de udsatte sommereksaminer inden den nye sæson går i gang, og de fjorten kirkemusikstuderende møder ind til en sæson, der forhåbentlig bliver mere normal end den foregående. I første omgang fortsætter vores 22 år gamle række af årlige studieture i uge 43, denne gang skal vi til Polen og se på romantik og pneumatik, også i år i samarbejde med konservatoriet i Malmø. Lige før det deltager vi i genindvielsen af det nyrestaurerede orgel i domkirken, og derefter er der orgelfestival fra d. **5. november**, hvor Ulrik Spang-Hanssen spiller urpremierer på Gaston Litaizes orgelsymfoni med Aarhus Symfoniorkester, og hvor der blandt meget andet bliver mesterkursus ved Ludger Lohmann. Dette mesterkursus er åbent for tilmeldinger. Vi fortsætter også vores samarbejde med Evangelische Hochschule für Kirchenmusik i Tübingen. Sidste år var det professor Jens Wollenschläger, der kom til os, i år rejser vi til dem.

Ulrik Spang-Hanssen, professor og faggruppeleder

Et svært spennende bekjentskab

HYBRID (CDKlassisk.dk)

Anders Gaden, orgel

Musikk fra Helligåndskirken, Aarhus

Både som fagperson og medmenneske liker jeg å tro at jeg går inn i de fleste samtaler med god vilje og adekvat oppførsel. Jeg opplever heldigvis også at mine kolleger, både i og utenfor lokalmiljøet, i hverdagen er refleksive og hyggelige mennesker som kan diskutere saklig og respektfullt også når uenigheter eller sårbare temaer settes på dagsorden. Imidlertid observerer jeg – ikke minst gjennom sosiale media – at det i særdeleshet er én sak som i fagmiljøet viser seg egnet til å få fram det indre nettrullet i nesten hvem som helst: Digitale kirkeorgler!

Selv har jeg et relativt pragmatisk forhold til saken, men så er jeg også ganske heldig stilt på jobben når det kommer til instrumenter. I Bodø domkirke har vi vår kjære tysk-symfoniske «dronning» (Eule Orgelbau 2013), som er en kilde til glede og inspirasjon i hverdag og fest. Imidlertid befinner ontoret mitt seg et annet sted i byen, og det er heller ikke nødvendigvis ledig i kirkerommet når jeg eller mine kantorkolleger skal snike inn litt egenøving. Derfor er jeg også svært glad for, for ikke å si «avhengig av», den digitale Johannus-en vi har i kontorbygget. Men jeg tror det er bred enighet om at et rent digitalorgel sjelden kan bli en fullgod erstatning for et ordinært kirkeorgel av tilsvarende størrelse. Så får det heller være at noen synes jeg «tramper i klaveret» når jeg i enkeltsaker likevel mener at mindre kapell o.l. faktisk kan være tjent med en digital løsning også når det skal spilles for folk. Ofte er jo alternativet ikke noe orgel i det hele tatt!

Uansett syn på den saken, så har elektronikken utviklet seg veldig de seneste år, og nå er det ikke nødvendigvis vannrette skott mellom digitale orgelløsninger og tradisjonelle kirkeorgler. Såkalte hybridorgler begynner nå å bli en brukbar løsning der plasshensyn og/eller økonomi gjør det vanskelig å bygge et fullstendig pipeorgel i den størrelsen rommet

ideelt sett ville trenge. Konseptet går ut på at de sentrale grunnstemmene er pipeverk bygget «på gammelmåten», mens de øvrige stemmene er digitale. Den kunstneriske tanken er at den elektroniske delen av orgelet da vil oppleves som en naturlig, pustende del av klangbildet. En slik løsning fordrer både kunnskap og kreativitet hos både orgelkonsulent og -byggere, men da har vi også fått noen svært vellykkede eksempler på denne nyvinningen.

Et slikt hybridorgel befinner seg i Helligåndskirken i Aarhus (DK), der man fra før hadde et godt, men noe underdimensjonert Bruno Christensen-orgel (19 stemmer) fra 1984. Organist Anders Gaden, som allerede hadde mange år bak seg på dette orgelet, ønsket seg etter hvert et instrument med større klanglig spennvidde. Han innså imidlertid raskt at slik kirken er bygget, ville det være en uoverkommelig oppgave å utvide orgelet på tradisjonelt vis. Dermed begynte Gaden å undersøke alternative løsninger. Valget falt på en digital utbygging, der de nye stemmene ble installert av den velkjente amerikanske digitalorgelprodusenten Allen Organs i 2012. Det ble i den forbindelse bygget en ny, mobil spillepult, der hybridorgelet i sin helhet (65 stemmer totalt) kan betjenes, i tillegg til at man kan bruke det gamle pipeorgelet som før, om en skulle ønske det. Hybridorgelet har også diverse ekstrafunksjoner, som at det sitter en føler i pipeorgelet som kontinuerlig vil stemme det digitale orgelet etter de ordinære pipene.

Anders Gaden har nå i år spilt inn en CD for å presentere dette spennende instrumentet, der han har satt sammen et variert program for å vise hybridorgelets muligheter og klargriksom. CD-en er først og fremst dominert av engelsk og amerikansk musikk, der komponister som Copland, Barber, Howells og Rawsthorne virkelig får vist fram mulighetene som ligger i dette imponerende instrumentet. Det aller mest interessante sporet på platen, sett fra et orgelperspektiv, er imidlertid César Francks h-mollkoral. Det må være lov å si at

dette verket har enda mer substans enn de engelske og amerikanske leilighetsverkene, og det stiller dermed større krav til klangfarger og organisk fraserings. Det kan være vanskelig nok på et helakustisk instrument. Anders Gaden klarer også i dette franske standardrepertoaret å få hybridorgelet som helhet til å klinge både naturlig og klanglig interessant. Interessant er det også at Gaden tar med Bachs fantasi og fuge i c-moll, spilt kun på de opprinnelige pipene fra 1984. Her hører vi tydelig den lyse, «neobarokke» klangen vi kjenner fra andre Bruno Christensen-orgler. Imidlertid synger hovedverket atskillig bedre enn på mange tilsvarende instrumenter, og det skaper dermed også et godt klanglig grunnlag for det fullstendige hybridorgelet, som totalt sett klinger mer i romantisk retning enn det gamle orgelet alene gjør.

Organist Anders Gaden får ha meg unnskyldt når jeg bruker mer tid på å beskrive orgelet enn på å omtale orgelspillet. Gaden spiller stilsikkert og godt, med en trygg og god sans for timing og artikulering. Gjennom sine fargerike registreringer evner han å stille både seg selv og orgelet i et meget godt lys.

Dette hybridorgelet var et svært spennende bekjentskab, og der er å håpe at Anders Gaden CD kan skape interesse for kreativ instrumentutvikling generelt, og for orgelet i Helligåndskirken spesielt. Jeg håper jeg etterhvert kan få oppleve dette instrumentet i levende live, og kjenne på om dette hybridorgelet faktisk framstår like sømløst i selve kirkerommet som det gjør på denne CD-en. Jeg må ærlig talt innrømme at jeg overhodet ikke var i stand til å høre at 2/3 av instrumentet er digitalt, selv om jeg visste det på forhånd.

HELLERUPLUND ORGELFESTIVAL 2020

Søn. d. 4. okt.
kl. 16

Louis Vierne 150 år, CD release

- **Daniel Bruun**

Musik af: Vierne, Fauré og Debussy

Søn. d. 18. okt.
kl. 16

Viernes 6. orgelsymfoni

- **Winfried Lichtscheidel**

Musik af: Glasunow, Bach og Vierne

Søn. d. 1. nov.
kl. 16

Allehelgenskoncert

- **Sokkelund Sangkor og Daniel Bruun**

Musik af: Poulenc, Vierne, Cochereau, Hovland,
Ellington, Lange-Müller og Langlais

Helleruplund Orgelfestival 2020 er støttet af Helleruplund Menighedsråd

4. oktober
18. oktober
1. november

**3 orgelkoncerter i
Helleruplund Kirke**

Bernstorffsvej 73 · 2900 Hellerup
Gratis adgang til alle koncerter

4.-8. november 2020

COPENHAGEN INTERNATIONAL ORGAN FESTIVAL

5 dage med 20 koncerter, masterclasses og seminarer i samarbejde med
københavnske kirker, Orgelklubben og Det Danske Orgelselskab

Genindvielse af det nyrenoverede orgel i Konservatoriets Koncertsal

Dansk/tysk kultursamarbejde

Uropførelser

Late Night Organ

Nuværende og tidligere orgelprofessorer ved DKDM

Danske og udenlandske gæstesolister

Gratis adgang til alle koncerter

Se det fulde program på www.dkdm.dk/ciof

DET KONGELIGE
DANSKE
MUSIKKONSERVATORIUM

Ældresang – Nygårdskirkens tilbud til demensramte

Gudstjeneste på plejehjemmet – sådan tager vi udfordringen op

Nygårdskirken i Brøndbyøster har, som så mange andre kirker, en månedlig gudstjeneste på det lokale plejehjem. De fysiske rammer for den gudstjeneste er langt fra optimale, og deltagergruppen kræver helt særlige hensyn. Vi vil gerne sikre en tydelig og velfungerende ramme om gudstjenesten, og derfor medvirker udover præst og organist også kirketjener, sanger og et par frivillige. Menighedsrådet har sørget for, at sikre plads til ældre- og plejehjemsarbejdet i kirkefunktionærernes kvoter, og vi har en løbende dialog med plejehjemmets ledelse og ansatte for at fremme kvaliteten af den kirkelige indsats på plejehjemmet.

De demensramte udgør en voksende del af beboerne på vores lokale plejehjem, så det nu drejer sig om ca. 80 %. Symptomerne er forskellige, og det samme er beboerne – og ligeså deres andre fysiske og psykiske svækkelser. Vi har valgt at forholde os bevidst og aktivt til de udfordringer, som det giver at holde gudstjeneste på plejehjemmet. Derfor har plejehjemsgudstjenesten fået en meget enkel liturgisk ramme, som er fast og genkendelig – samtidig med at der inden for rammerne er plads til improvisation. Musikken bruges bevidst til at skabe

rammer, regulere deltageres stemningsleje og støtte erindring og personlig værdighed. Som prælude spilles en enkel melodi, som deltagerne kender, og som giver atmosfære til gudstjenestens særlige tema – f.eks. en høstsang. Under første gennemspilning vil flere deltagere begynde at nynne med på melodien. Derefter improviseres der over melodien, så atmosfæren understreges – f.eks. fest og glæde. Som postludium spilles den samme melodi – og nu synger endnu flere med. Salmerne er altid fra det kendte, ældre repertoire i salmebogen: ”dem vi lærte som børn” – men f.eks. også ”Du, som har tændt millioner af stjerner”, fordi vi ved, at netop dén nyere salme er sunget ind på plejehjemmet. Trosbekendelsen og Fadervor siges i kor, fordi det gør deltagerne godt at kunne bidrage aktivt med det, de kan udenad. Præsten formulerer bønner frit og genfortæller i stedet for at læse op fra Bibelen. Prædiken foregår uden manuskript. Det sikrer øjenkontakt med deltagerne – og mulighed for at aflæse deres reaktioner og ansigtsudtryk. Der er også plads til dialog og spontane indfald, og det giver deltagerne øget værdighed at blive set og hørt på denne måde. Dialogen skal dog styres stramt for at sikre trygheden for hele fællesskabet.

Der bliver ikke spillet musik, mens præsten

uddeler nadver til deltagerne; vi foretrækker at holde fokus på én ting ad gangen og oplever, at deltageres nysgerrighed stimuleres, når de følger med i uddelingen og ser frem til selv at opleve den nærkontakt, som nadveren giver.

Ældresang – et tilbud til demensramte

Med årene er vores plejehjemsgudstjeneste blevet påvirket af vores arbejde med Ældresang. Ældresang er et koncept vi har udformet specifikt til plejehjemmets demensramte beboere. Ligesom gudstjenesten foregår det en gang om måneden. Konceptet er udviklet en del, siden vi begyndte i 2010. De første år foregik det i vores kirke, men fordi transport og logistik krævede for mange ressourcer af plejehjemmets personale, er Ældresang de sidste to år foregået på plejehjemmet. Har man mulighed for at være i kirkerummet, er det dog klart at foretrække: Bare at være i rummet giver deltagerne ro og koncentration, og at høre orglet kan både give dem en ny musikalsk oplevelse og vække deres erindringer.

Ved Ældresang er det enkelte demensramte menneske i fokus. Derfor er gruppen ret lille, dvs. max. 10 deltagere. Der er brug for hjælpere til at bistå med fysisk aktivering og personlig kontakt og motivation i hele forlø-

Af Jannik Larsen, organist i Nygårdskirken, og Lis Withøft, sognepræst i Nygårdskirken

ANG

bet. Derfor medvirker præst, organist, kirketjener, sanger og en frivillig fra kirken, samt en ansat og en frivillig fra plejehjemmet.

Hver gang har vi et nøje fastlagt program med et tema, som giver den røde tråd i detailplanlægningen og sikrer, at vi over den bedst mulige åndelige omsorg for den enkelte deltager. Temaer kan være alt fra årstid og højtid over ferie, arbejde og skovtur til kærlighed og sorg. Dagens tema giver afsættet til en række konkrete sansoplevelser. Så vidt muligt vil vi gerne påvirke både syn og hørelse, samt føle-, lugte- og smagssans.

Hos os er det præsten, der styrer Ældresangens forløb efter det fastlagte program. Det kræver situationsfornemmelse - men styring er vigtig for at sikre god balance i oplevelsen for både snakkesalige og stilfærdige deltagere. Inspirationen kan føre os vidt omkring, og deltagerne kan spontant bryde ud i en sang, som pludselig dukker op i erindringen! Så er det fint hvis organisten kan spille med – ellers synger vi løs efter hukommelsen. Men vi skal også ret hurtigt tilbage på det planlagte spor igen, for at det fælles tema så vidt muligt kan give trykke rammer for alle.

Vi har valgt ikke at bruge sangbøger/sang-

blade, fordi vi mener, det forstyrrer mere, end det gavner, og fordi ikke alle deltagere kan holde en tung bog, se eller læse. Så som regel synger vi kun et vers af hver sang/salme og gentager dette vers flere gange. Nogle gange synger vi også andre vers, hvis teksten er særlig relevant for dagens tema.

Ældresang – et konkret eksempel på et forløb: ”Studenterfest og svendegilde”

Ældresang har samme faste skabelon hver gang – men vi korrigerer strukturen, når erfaringerne med deltagerne lægger op til det. Forløbet planlægges i god tid af præst, kirketjener og organist. Der vælges sange, salmer og musik – og uddelegeres indkøbs- og forberedelsesopgaver.

På dagen mødes vi i god tid, så vi kan tage imod deltagerne og placere dem i en halvkreds – så vidt muligt med en hjælper til hver. Ved ankomst får deltagerne et lille trækors i hånden – det giver kontakt, og følelsen af det glatte, bløde træ giver tryk- og nærvær.

Præsten byder velkommen, og organisten spiller et stykke musik, der illustrerer dagens tema. Hvis man har Ældresang i kirken, kan det være en fordel at spille indledningsmusikken på orglet, også selv

om det ikke er traditionel orgelmusik. Ofte begynder vi hos os med gammel dansk revy- eller filmmusik, som vi synes agtens kan fungere på orgel. Det skal først og fremmest være kendt musik for deltagerne, for så begynder de måske at nynne med allerede fra de første toner og bliver sporet ind på dagens tema. Dermed er rammen for fællesskabet sat.

Efter musikken samles trækorsene ind, og der deles et lille lys ud til hver. Præsten tænder derefter hver enkelt deltagers lys ved lysgloben ét ad gangen og siger f.eks.: ”Karen – jeg tænder dit lys ved Kristuslyset; må du mærke lys og velsignelse i dit liv!” Derefter synges 1. og 2. vers af ”I østen stiger solen op” mens vi holder hinandens hænder: Under første halvdel af 1. vers løfter vi armene højt op, og under anden halvdel af verset sænker vi armene igen. Under 2. vers vugger vi fra side til side. Det sætter gang i blodløbet og virker opkvikkende. Derefter synger vi endnu en salme – denne dag var det ”Morgenstund har guld i mund”, som var valgt bl.a. pga. linjen ”vi til vort arbejde ile”.

Herefter introducerer vi nogle rekvisitter: De vækker deltagerens nysgerrighed og peger i retning af dagens tema. Denne dag havde vi flag og studentehuer med, som deltagerne

fik udl. veret, og så truttede vi i horn, som man gør under studenterkørsel! Men langt fra alle vores deltagere blev studenter i deres ungdom, så vi havde også forskelligt håndværktøj og en madpakke med: Det vakte de demensramtes erindring og gav efterhånden anledning til samtale om personlige oplevelser med læretid og arbejdsliv.

Så sang vi endnu en salme "Vågn op og slå på dine strenge": Vi skal tidligt op og på arbejde!

Indtil nu har organisten ledsaget sangen på klaver, men nu er vi nået til en afdeling med børnesange, revyviser, højskolesange o.l. Så nu kommer harmonikaen frem! Og selv om man er en dårlig harmonikaspieler, vækker dette instrument stor begejstring! Når man rejser sig fra klaveret og tager harmonikaen på foran deltagerne og bevæger sig rundt til dem, øges kontakten: De følger levende med, bliver inspirerede og kommenterer! Det giver igen anledning til erindring og samtale. Så hvis organisten spiller et andet instrument end orgel og klaver, skal det endelig udnyttes; det er ikke færdigheden, det kommer an på her, men dét at styrke oplevelsen for den enkelte og den inddragelse i fællesskabet, der opnås med kontakten.

Med harmonika ledsagelse sang vi "Se min kjole" og snakkede om de erhverv og fag, der optræder i sangen. De næste sange var "Min hat den har tre buler", hvor vi bulede hinan-

dens studentehuer, og "Der bor en bager".

Vi holder ofte hinanden i hænderne, mens vi synger. Det er også godt at supplere sangene med fagter og bevægelse – eller bare markere rytmen ved at klappe/trampe. Dette lægger mange børnesange naturligt op til - og en anden fordel ved børnesange er, at selv om man er demensramt, kan man dem ofte udenad. Så denne dag sang vi "Først den ene vej" ("skomagerdrengen er et svin..."), og sanglegens bevægelser vakte smil og latter og frihedsfølelse!

Næste faste punkt hedder i vores skabelon "Sanselæg" og indeholder oftest en stimulering af smagssansen: Vi skal have en forfriskning, og denne dag skulle vi naturligvis holde frokostpause! Alle fik en lille madpakke med elastik om. At lukke madpakken op støtter koncentrationsevne og opmærksomhed.

Der blev også skænket et lille bæger øl op til hver (evt. alkoholfri). Mens vi spiser og drikker, igangsætter hjælperne samtale med deltagerne – denne dag om uddannelse, læretid, arbejdsliv, frokostpause, kollegaer osv.

Efter sanglegens og frokostpausens aktivitetsskikmaks, er det vigtigt, at vi falder til ro. Næste faste led er derfor endnu en salme, denne dag "Vi pløjede" og vi så'de". En salme leder naturligt til afslutningen, der er ens hver gang: Vi beder Fadervor i kor (i

den gamle udgave med "vorde" og "thi", som deltagerne lærte i sin tid), præsten lyser velsignelsen, og så synger vi første vers af "Du som har tændt millioner af stjerner", mens præsten går rundt med en 'stjerneparaply' og holder den over hver deltagers hoved. Denne afdeling er tyvstjålet fra Anne-Mette Riis' babysalmesangs-koncept, som vil være mange bekendt. Det tager den tid, det tager, og fordi vi synger første vers igen og igen, virker det meget beroligende på deltagerne. Snak, sang og bevægelse har kvikket de fleste deltagere meget op – for manges vedkommende så meget, at plejehjemmet kan konstatere øget nærvær, glæde og veltilpashed hos beboerne i fle timer efter deltagelse i Ældresang! Men netop for at fordybe kvaliteten af oplevelsen er det vigtigt, at lande blødt i en afbalance-ret atmosfære af tryghed og ro.

Efter Ældresang serverer vi kaffe og kage i et andet lokale, og her viser det sig, at mange af de indtryk, deltagerne har fået, nu har lejret sig i dem og giver anledning til fornyet erindringssamtale. Demensramte har lang latens- og reaktionstid, og kaffebordet skal være en integreret del af den samlede oplevelse. Derfor lægger vi vægt på, at hjælperne ikke sætter sig og snakker med hinanden over kaffen, men stadig sidder blandt deltagerne og er bevidste om at opfange stemninger, reaktioner og replikker, hjælpe erindring på vej og facilitere samtale.

Ældresang – også for hjemmeboende demensramte og deres pårørende

Ældresang i Nygårdskirken har i de sidste par år inspireret til et tilbud også til hjemmeboende demensramte og deres pårørende fra hele Brøndby Kommune. Deltagerne i dette tilbud inviteres i samarbejde med kommunens demenskoordinatorer. Tilbuddet har fundet sted to lørdage årligt som Caféeftermiddag med forårs- og juletema. Formålet med disse caféer har været dels at tilbyde en tryk og festlig ramme ”i byen” med hygge og spisning for en gruppe mennesker, som ellers ofte afholder sig fra f.eks. at gå på restaurant og deltage i familiefester – dels at indbyde flere til at opleve den forøgelse af livsmod og værdighed, som vi har erfaret, at vores Ældresang giver. Derfor giver skabelonen for Ældresang på plejehjemmet også grundstrukturen i vores lørdagscaféer. Første gang var vi bekymrede for, hvor kirkelige vi turde være – men nu afslutter vi lørdagscaféerne med besøg i kirkerummet, orgelmusik, ritualer med stjerneparaplyen og ”Du som har tændt millio-

ner af stjerner”, Fadervor og velsignelsen. Deltagerne i disse caféer er mindre kognitivt svækkede end plejehjemsbeboerne – og oftest mere fysisk mobile. Derfor kan vi både danse og lave juleklip! Og netop efter så stærk sansestimulering er afslutningen i kirken dybt bevægende og meningsgivende både for deltagerne, demensramte såvel som pårørende – og for os selv.

Ældresang – er det en kirkelig opgave?

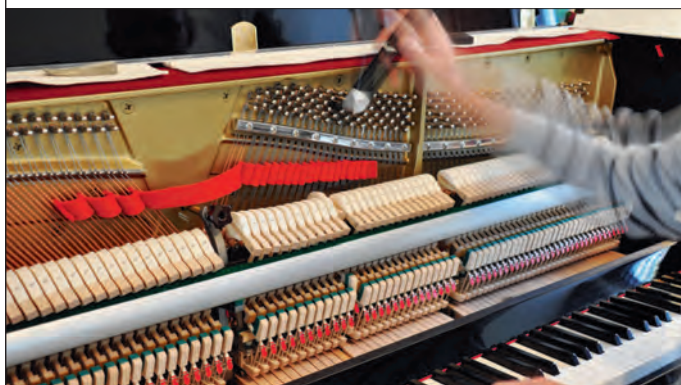
Ældresang har tydeligt andagtspræg men er ikke en gudstjeneste. Præsten er ikke i præstekjole, og organisten spiller måske slet ikke på orgel. Alligevel opfatter vi Ældresang som en vigtig kirkelig opgave: Folkekirken har tradition for tæt kontakt med de lokale plejehjem og har en række musikalske ressourcer til sin rådighed, som er en enorm styrke, hvis man ønsker at nå demensramte medborgere. Mens det talte ord let kan komme til kort, er musik og sang stærk kommunikation i relationen til demensramte. Musik vækker erindring og virker forløsende og opbyggende hos alle

mennesker, og det bliver særligt tydeligt hos personer med kognitive udfordringer. I vores sogn er de demensramte ældre en stærkt voksende befolkningsgruppe. Flertallet af dem har været folkekirkemedlemmer i et langt liv, og de kan ikke selv opsøge kirken. For os er det naturligt og meningsfuldt at investere tid og kræfter i denne gruppe. Og mens andet kirkeligt arbejde, der er målrettet særlige befolkningsgrupper som fx babysalmesang eller spirekor, kan kræve ekstra uddannelse og kurser, ligger den musikalske kontakt til de ældre lige til højrebenet for organister og kirkesangere: Den nødvendige musikalske kunnen har vi i forvejen i kraft af vores uddannelse.

Måske kan det blive nødvendigt at udfordre sine personlige fordomme og berøringsangst i forhold til kontakt med svækkede og demensramte mennesker - men det vil vise sig at være indsatsen værd, når man mærker den glæde og livskvalitet, som det musikalske samvær giver alle involverede parter.

PIANOKOMPAGNIET

Pianokompagniet er et team af erfarne klaverstemmere og instrumentmagere.

På vores værksted findes altid et udvalg af brugte istandsatte klaverer og flygler af anerkendte fabrikater, blandt andet nyere brugte japansk producerede Yamaha klaverer og flygler.

SCHIMMEL
PIANOS

Pianokompagniet forhandler Schimmels klaverer og flygler. Schimmel er grundlagt i 1885 og produceres i Braunschweig, Tyskland.

Pianokompagniet · Åbyvej 79 · 8230 Åbyhøj · tlf. 7023 8088 · aar@pianokompagniet.dk

www.pianokompagniet.dk

FOLKEKIRKENS

kirkemusikskoler

2020

EFTERÅR

Eksamensfri undervisning og efteruddannelse

i hovedfagene orgel og sang

Ansøgning via www.kirkemusikskole.dk

Den statslige kompetencefond

Støtte til "Fagspecifikke kurser"

Der kan søges løbende på www.kompetenceudvikling.dk

FOLKEKIRKENS UNGDOMSKOR

arrangerer kurser i samarbejde med

KIRKEMUSIKSKOLERNE

YDERLIGERE

OPLYSNINGER

WWW.FUK.DK

Løgumkloster Kirkemusikskole

Korweekend med koncert -

Dvorak: Messe i D-dur

v/ Søren Birch i Løgumkloster

Fredag d. 2. - lørdag d. 3. oktober

Tale, sang og messesang for præster

v/ Kamma Bidstrup og Finn Rosenberg

Torsdag d. 22. - fredag d. 23. oktober

i Løgumkloster

Bachs kantater - formen og deres

anvendelse i gudstjenesten

Foredrag v/ Hans Chr. Hein

Mandag d. 26. oktober

Ideer til solosange i gudstjenesten

v/ Hans Chr. Hein og Thomas Krogh

Torsdag d. 29. oktober i Løgumkloster

Hørelærekursus som forberedelse til

konservatoriets optagelsesprøve

v/ skolens lærere

Datoer aftales i november - december

Ledelse af rytmiske korsatser

Efterudd. Kursus/ Modul i fagpakken:

"Rytmsk Musik" v/ bl.a. Niels Nørgaard

Udsat til foråret 2021 - datoer følger

Orgelrepertoire til gudstjenesten

v/ Hans Chr. Hein

Fredag, d. 15. januar i Løgumkloster

Babysalmesang 1 - datoer følger

Sjællands Kirkemusikskole

Babysalmesang i Sengeløse

v/ Anne-Mette Riis

5 mandage fra 26. oktober

Konservatorieforberedende hørelære

10 tirsdage fra d. 20. oktober i Roskilde

Orgel + 1: Orgel og trommesæt

v/ Mads Granum og Martin Klausen

Fredag d. 30. oktober i Roskilde

Repertoire dage for kirkesangere

Dansksproget - Lørdag d. 31. oktober

Oplæsning i kirken for lægfolk

Torsdag d. 5. nov. kl. 10 - 14 i Roskilde

Advent og jul i kirken med børn

v/ Anne-Mette Riis - 13. nov. i Roskilde

Klaverledsagelse i mange stilarter

v/ Mads Granum - 6 mand. fra 18. jan.

Masterclass med Tina Kiberg

Lørdag d. 20. februar i Roskilde

Pasta, piber og pedaler.

v/ Katrine I. Kristiansen

Én fredag i foråret 2021

Orglet og salmesangen – de "rytmiske"

salmer - v/ Lise Dynnesen

3 fredage i foråret 2021

Påske og pinse i kirken med børn

v/ Anne-Mette Riis

Fredag d. 5. marts i Roskilde

Vestervig Kirkemusikskole

Nye salmer på orgel

- fokus på de rytmiske melodier

v/ organist Erling Lindgren

Mandag d. 28. sept. i Lystrup Kirke

Fra fællessang til flerstemmig sang

Enkle korsatser for voksenkor

- en kursusdag med Erik Sommer

Mandag d. 19. oktober i Vestervig

Variation af højmessens indenfor

ritualbogens rammer

v/ Lektor Jørgen Kjærgaard

Mandag d. 26. oktober i Vestervig

Repertoirekursus for kirkesangere

v/ Margrethe Smedegaard

Lørdag d. 7. nov. kl. 10 - 16 i Vestervig

PR for kirkemusikken i medierne

v/ journalist og grafiker Svend Løbner

Lørdag 30. jan. i Ellevang kirke, Aarhus

Musik for det lille orgel i landsbykirken

For organister med og uden uddannelse

v/ organist Lars Nørremark

Lørdag d. 13. marts kl. 10 - 16 på

Det Jyske Musikkonservatorium, Aarhus

Salmesang med demensramte

v/ Christine Toft Kristensen og

Mette Gautier - udsat til foråret 2021

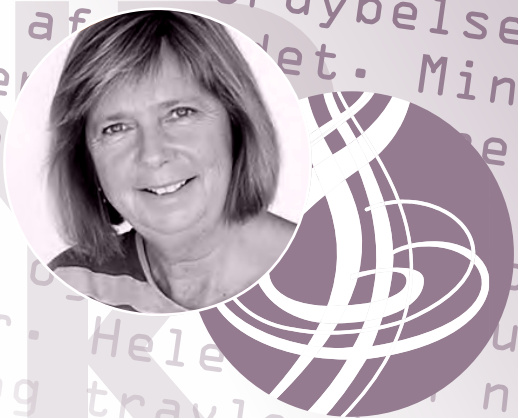
- dato følger senere

www.kirkemusikskole.dk

SOUNDTRACK

KLUMME Af Elsebeth Dilling-Hansen, organist i Bistrup Kirke

”Mit livs Soundtrack”

For et par år siden var jeg så heldig at få et studieophold på San Cataldo. ”Et kloster på Amalfikysten for kunstnere og videnskabsfolk, der har et projekt, som kræver ro og fordybelse”, som der står i omtalen af stedet. Min yngste søn havde i flere år opfordret mig til at skrive en bog om ”musikken i mit liv”. Det har altid været svært for mig at adskille arbejde og fritid - musikken var begge steder. Hele tiden nye ideer, initiativer og travle dage. Og det hele med musikken og kirken som fællesnævner. En spændende tanke at samle lidt op på, hvad et langt organistliv har budt på- og måske kunne det inspirere både andre og mig selv.

”Jeg har meget på hjerte!”, tænkte jeg. ”Men hvad skal formålet med bogen være?” Fra jeg som 13-årig første gang sad på en orgelbænk og til i dag, næsten 50 år senere, mangler der ikke stof. Jeg har gået ad traditionelle og utraditionelle veje, haft masser af arbejdsglæde og mødt et hav af mennesker. ”Tænk, hvis jeg kunne skrive om alle mine tiltag og oplevelser”. Jeg begyndte at notere.

En dejlig sommerdag i juni 2018, sad jeg parat i det sydlige Italien, med en masse noter, der måske kunne blive begyndelsen på en bog. Solen skinnede. Der var en let brise. Blå lavendler og lyserøde nerier blomstrede overalt. Udsigten fra altanen rakte fra bjergene, over byen Ravello til det blå Middelhav. Masser af trapper og bjergstier blev forceret. Hunde gode,

katte sloges og kirkeklokker bimlede i et væk. Samvær med klostrets andre gæster gjorde opholdet meget interessant. Muligheden for at spille på fløjterne i de to musikrum var unik. En sangaften for klostrets gæster fik arrangementet.

Ifølge min disposition ville det blive en bog med mange kapitler. Et uddrag af nogle overskrifter: Uddannelsen på konservatoriet i København, ansættelser under uddannelsen, bl.a. i Tingbjerg hos Hans Anker Jørgensen. Børnekor, Ungdomskor, Folkekor, andre kor, musicals, koncerter, koncertrejser, orglerne, salmerne, samarbejde, menighedsråd, højtiderne. Sct. Clemens kirke, Randers, Vor Frue kirke, Kalundborg, Bistrup kirke. Estland 1992, ”Jesus Christ Superstar” i Falkoner Salen, Vestre Fængsel og Assisi. Sejre og nederlag. Og endelig min tid som ”suppe, steg og is musiker” samt formand for programrådet på TV2.

At have folkekirken som arbejdsplads har for mig været et kæmpe privilegium. Som alle organister ved, har man utrolig mange muligheder for at præge, hvor meget musikken skal fylde. Min første prioritet har naturligvis altid været at udfylde min rolle på bedste vis til gudstjenester og kirkelige handlinger. Samspil fra alter til orgel skal fungere, så menigheden kan føle sig ”tryk”. Udover det, har én af mine kæpheste været at formidle glæden ved musikken til ”Gud og hvermand”. Det har været vigtigt for mig, ikke blot at sidde på

orgelbænken, men at engagere mig med en masse kor, arrangere koncerter for og med alle – og at engagere mig ”ud af huset”. Jeg har haft kor på ”GRUNDFOS”, et for sindslidende samt et kor på Teknisk Skole. Disse kor har så haft samarbejde med korene i kirken. Dette medførte, at folk, der ikke kom i kirken, pludselig opdagede at det var en mulighed.

Via mine kor og koncerter af alle slags har jeg stiftet bekendtskab med utrolig mange mennesker. Flere er vendt tilbage og har sagt, at det har gjort en forskel i deres liv. Det er jeg naturligvis meget taknemmelig for.

Mit formål med bogen er at sætte fokus på musikken. Og vel at mærke musikken indenfor folkekirkens rammer. Og hvilken umådelig værdi det har at musikken spiller. Jeg kan uden at blinke sige, at jeg elsker mit arbejde og er havnet på rette hylde. Måske kan dette også inspirere!

I 2018 fik jeg skrevet 10 kapitler på bogen. Allerede året efter lykkedes det mig at komme på San Cataldo igen. De næste 11 kapitler blev skrevet. I år skulle bogen have været færdig, og der var igen booket ophold i juni måned. Desværre gjorde Covid19 rejsen umulig. Det ender godt. Jeg vil glæde mig til at tage rundt og promovere bogen.

Afgående bestyrelsesmedlem:

Klaus Viggo Jensen

Klaus Viggo Jensen har været organist i Ringkøbing Kirke siden 2002 og bestyrelsesmedlem i DOKS 2013-20.

Jeg blev opfordret til at stille op til bestyrelsen i 2013, og det har været spændende. DOKS har en utrolig velfungerende bestyrelse. Jeg har lært meget om god mødeskik, sagsbehandling og udvalgsarbejde, hvor alle bliver hørt, men der også bliver taget beslutninger. Formand og sekretariatsleder gør det daglige arbejde, men er meget inkluderende, hvilket er med til at det er så givende at være med i bestyrelsen. Man ved hvad der sker, og der bliver brugt tid på at fremlægge sagerne for resten af bestyrelsen.

Den første opgave jeg påtog mig var at være bestyrelsens bindeled til Eva-Marie Olesen, som redigerede 10. udgave af Organistbogen. Det var et arbejde, der skulle gøres færdigt, og der skulle træffes mange beslutninger, især i lyset af at der ikke længere var noget der hed DOKS-stillinger. Det var

et spændende, men tidskrævende arbejde. Da Organistbogen blev færdig i 2014, var det projektet med at lægge materialet ud på DOKS' nye hjemmeside der stod på programmet. Der var jeg nok den der tog størstedelen af arbejdet. Ambitionen er, at den skal holdes løbende opdateret, og det fortsætter jeg med, også nu hvor jeg er trådt ud af bestyrelsen. Vi gør meget ud af, at det der står i Organistbogen er rigtigt, og at den er grundig med mange præcise tekniske detaljer. Det er den eneste offentligt tilgængelige online-beskrivelse vi har, og derfor synes jeg det er vigtigt at bevare den. En ting vi desværre ikke har ressourcer til at ajourføre er hvem der er organist hvor.

Det er især den lange transporttid der gør, at jeg stopper i bestyrelsen. Jeg har en stilling med to kor og tre præster, er medarbejderrepræsentant og sidder i gudstjenesteudvalget i Ribe Stift, så jeg kommer ikke til at kede mig. Tiden i DOKS' bestyrelse har for mig været et meget godt eksempel på, hvordan godt bestyrelsesarbejde kan være.

Tiltrædende bestyrelsesmedlem:

Anders Gaden

Anders Gaden har været organist i Helligåndskirken i Aarhus siden 1995 og tillidsrepræsentant i DOKS siden 2000.

Efter rigtig mange år som tillidsmand i DOKS blev jeg meget glad for opfordringen til at stille op til DOKS' bestyrelse. Jeg har altid sat stor pris på den kontakt jeg har med kollegerne i stiftet gennem mit tillidsmandsarbejde, og synes fortsat at det er spændende at hjælpe hvor jeg kan med konfliktløsning, stillingsbeholdninger og lønforhandlinger. Det arbejde fortsætter jeg med i Aarhus Stift.

Nu glæder jeg mig utroligt meget til at blive en del af arbejdet med at fastholde og forbedre vores arbejdsforhold på et mere overordnet plan i bestyrelsen, og ikke mindst være med til at synliggøre det spændende arbejde der udføres af DOKS-organister rundt omkring i det kirkemusikalske landskab.

Der er helt klart forandringer på vej i folkekirken på flere områder, også på musikens. Jeg tror DOKS har en stor udfordring her med at formidle vigtigheden af de musikalske kerneopgaver i kirken, og samtalen om hvordan det kan gøres ser jeg frem til at deltage i.

I år kan jeg fejre mit 25-års jubilæum i Helligåndskirken i Aarhus. Her er der en meget levende og aktiv menighed som hver søndag fylder kirken med sang. Gode kolleger og naboorganister gør min hverdag både dynamisk og spændende. Nu glæder jeg mig til at kunne tilføje en ekstra dimension til mit arbejde som medlem af DOKS' bestyrelse.

20. søndag efter trinitatis, 2. tekstrække

Lars Colding Wolf, organist ved Sct. Catharinæ Kirke, Hjørring, fortæller om sine musikvalg

Hovedorglet i Sct. Catharinæ Kirke er bygget af Marcussen & Søn i 1975. Med 47 stemmer er det et relativt stort orgel, som, siger Lars Colding Wolf, kan realisere meget repertoire, selv om orgeltypen i dag er udfordret af orgler, der satser på én stil, det være sig barok eller romantik. Således har svelleværket en enorm virkning med 16-fods plenum, cornet og 4 rørstemmer, men orglet savner strygere og overblæsende fløjte. Der er en plan for udbedring af det tekniske anlæg samt tilføjelse af Fugara, Terz 3 1/5 og Untersatz 32. Første etape udføres i efteråret.

Orgelmusikken er i særlig grad i fokus ved kirkens gudstjenester i denne tid. "Nu, hvor korsangen ligger underdrejet, tillader jeg mig at spille lidt fyldigere præ- og postludier. Der bliver også spillet under altergangen, hvor koret normalt synger. Der bliver færre improvisationer og mere "rigtig" musik, f.eks. koralvariationer eller som her Adagioen fra Bach-sonaten, når man ikke skal flette almevers ind. Altergang tager dobbelt så længe som normalt, så man skal holde gryden i kog." Der er god kirkegang i Sct. Catharinæ. Normalt er der 3-4 dåb hver søndag, men i dag kan man kun have 1-2 pr. gudstjeneste, så det giver en del ekstra dåbsgudstjenester.

"Den tid, jeg sparer på korarbejdet, bruger jeg på orgelspillet."

Præludiet skal kunne tåle den uro, som indgangsprocession med dåbsfølget giver. Her bliver det første sats af C.P.E. Bachs sonate i F-Dur.

Normalt vælger Lars først musikken til gudstjenesten, når salmesedlen foreligger. Salmerne er afgørende for ikke mindst hans valg af motet.

Kirkens kor består af 2 gange 9 sangere, der møder på skift hver anden søndag. Kormedlemmerne er primært gymnasieelever, da de nybagte studenter oftest fltter væk fra byen. Det sætter naturlige grænser for, hvad koret kan løfte af repertoire. Det ideelle liturgiske valg må afbalanceres med korets formåen. Lars vælger hellere enkle satser, som koret kan synge med en god klang.

Imidlertid kan der kun være to sangere på pulpituret med de regler, der har været gældende siden marts, og der er ikke noget oplagt sted nede i kirken. Derfor er korsangen foreløbig suspenderet. Et kig i arkivet viser, hvad der tidligere er blevet sunget på denne søndag. Motetten ligger efter epistlen.

Postludiet er en dorisk fuga af A. Scarlatti. "Menigheden bliver siddende – nogle gange får de et længere stykke, andre gange slipper de lettere. Da det formentlig er den eneste gang i ugens løb, de hører levende musik, tænker jeg, det går an."

Musikvalg

Præludium: C.P.E. Bach: *Sonate i F-Dur Wq 70/3, første sats*

Motet: Falder bort pga. corona. Tidligere år har man sunget bl.a. J. Lorentzens "Korvers til Kirkeåret": "Min sjæl, om du vil nogen tid" og Axel Madsen: "Himmelduen, Helligånd".

Postludium: Alessandro Scarlatti: *Dorisk Fuga*

DOKS'EN UD AF BOKSEN Af Mikael Garnæs

Filmmusik på orglet og koncerter i gågaden

Tina Christiansen fortæller om at komme ud med det gode budskab om orglet

En af ildsjælene i Odenses musikliv er Tina Christiansen (f. 1984), organist ved Ansgars Kirke siden 2015 og med mange jern i ilden ved siden af. Hun er efter eget udsagn ikke så god til at sige nej, men kaster sig ud i nye udfordringer med et åbent sind. "Det begyndte allerede i studietiden, hvor jeg medvirkede i mange projekter. Udfordringen kan være, at man får travlt, men fordelene er, at det har givet mange store oplevelser."

Tina begyndte oprindeligt som pianist og blev optaget på MGK med klaver som hovedfag. "Lidt tilfældigt" kom hun i kontakt med orglet, som hun faldt for, og søgte ind på Det Jyske Musikonservatorium med. Her fik hun Ulrik Spang-Hansse som lærer og debuterede fra solistklassen i 2013. På kandidaten havde hun cembalo som andet hovedfag med Lars Colding Wolf som lærer, og i solistklassen studerede hun også et år hos Anders Johnsson ved Musikhøgskolen i Malmö.

Efterfølgende har hun haft en livlig koncertvirksomhed over store dele af Europa, inkl. Rigas Domkirke og St. Paul's Cathedral i London. Lige nu krydser hun fingere for, at en planlagt koncertturné til Rusland i februar 2021 kan gennemføres trods corona.

Foruden solokoncerter og kammermusik er et af hendes projekter koncerter med filmmusik på orglet. Her har hun været engageret af Odense Symfoniorkester til at spille med orkestret i et program med science fiction-musik, hvor også Bachs *Tocatta og fuga i d-mol* var på programmet. De unge tilhørere tog virkelig stykket

til sig, og det inspirerede hende til at lede efter endnu mere filmmusik der kunne spilles på orglet. "Oftentimes tager jeg udgangspunkt i klavertransskriptioner, men jeg laver også selv arrangementer og får desuden nogle fra en hollandsk kollega. Jeg bygger ofte programmet kronologisk op, så vi starter med Chaplin og fortsætter frem til i dag med John Williams og Hans Zimmer. Jeg gjorde meget ud af PR-arbejdet ved to filmmusik koncerter i Ansgars Kirke. Der kom 200 tilhørere, og fle e tilbagemeldinger var "Jeg har aldrig været til kirkekoncert før, men jeg kommer helt sikkert igen."

Tina er initiativtager til og formand for Odense Internationale Orgelfestival. "Det begyndte med, at jeg spurgte ledelsessekretæren ved Odense Symfoniorkester, om ikke koncerthusets orgel skulle bruges lidt mere. Det førte til et stort samarbejde, hvor vi i 2019 gennemførte første udgave af festivalen med koncerter i midtbyens kirker og i koncerthuset med Odense Symfoniorkester. Vi holdt masterclass og inviterede skoleklasser, Orgelklubben var forbi, og på Odense Universitetshospital transmitterede vi en koncert fra kirkesalen ud til hele hospitalet. I gågaden opstillede vi et elektronisk orgel, hvor vi forud for festivalen reklamerede ved at spille koncert i tre timer. Der var fuldt hus til næsten alle koncerter. Vi må ud med det gode budskab, og i 2021 laver vi Odense Internationale Orgelfestival for anden gang."

Tina Christiansen

Koncert i Holland

Filmmusik med Odense Symfoniorkester

Kammermusik
Aiolos Sax & Organ Duo

Koncertplakat Rusland

Koncert i St Paul's Cathedral, London